

ΝΕΟΛΟΓΟΥ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 29.

ΤΟΜΟΣ Β'.

9 ΜΑΪΟΥ 1893.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑ.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΠΑΡΕΡΓΑ.*

[Τὰ Προμώτου. — Προόχθοι ἢ Βρόχθοι. — Τὰ Βορραδίου. — Τὰ Ἀνθεμίου. — Βασιλεία ἐν Βρόχθοις. — Μετάνοια Θεοδώρας. — Αἱ Σοφίαναι. — Ἡ Χρυσόκεραμος.]

Τῇ 5 ἰουνίου 617, καθ' ἣν δίδωσιν ἡμερομηνίαν ὁ εἰδικῶς περὶ τὴν βυζαντινὴν χρονογραφίαν ἐνδιατρίψας Ἐδουάρδος Μυράλτ, οἱ Ἀδαροι δόλω καὶ προδοσίᾳ εἰσελάσαντες ἐντὸς τοῦ Μακροῦ Τείχους «αὐτῇ τῇ κυριακῇ ἀπὸ ἐσπέρας ἕως τῆς Χρυσῆς Πόρτας πάντας ἐπραιδεύσαν οὓς νῦρον ἕξω τῆς πόλεως μετὰ καὶ τῶν ἐν τοῖς προαστείοις ὁπωσοῦν εὐρεθέντων ἀνθρώπων τε καὶ ἀλόγων παντοδαπῶν. Εἰσῆλθαν δὲ καὶ εἰς τοὺς ἁγίους Κοσμάν καὶ Δαμιανὸν ἐν Βλαχέρναις, καὶ εἰς τὸν Ἀρχαγγέλον πέραν εἰς τὰ Προμώτου, καὶ οὐ μόνον ὅτι τὰ κηδούρια καὶ τὰ ἄλλα κειμήλια ἀφείλαντο, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν Τράπεζαν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀρχαγγέλου κατέκλσαν, καὶ πάντας μετὰ τῶν ἀφαιρεθέντων αὐτῶν μετώκισαν πέραν τοῦ Δανουδίου, μηδενὸς ἀντιστατοῦντος». (Πασχάλιον Χρονικόν, Ἔκδ. Βόννης, σελ. 713).

Ποῦ τὰ Προμώτου ἔκειντο δὲν ὑπάρχει ἀπικριβωμένον. Μνησίαν τῶν Προμώτου ἢ Προμούντου ἀνευρίσκωμεν, ἐκτὸς τοῦ Πασχάλιου Χρονικοῦ, παρὰ τῷ ἀνωνύμῳ πατριογράφῳ, λέγοντι ὅτι ἐν αὐτοῖς ὑπῆρχεν ἀρχαίῳθεν μοιή, ἐν ᾗ ἀσκεύρατο Ἀναστασία, ἡ σύζυγος Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ἦν, διὰ τὸ εἶναι Χριστιανήν, ἐξέβαλε τῆς βασιλείας· παρὰ Νικητὰ τῷ

Παφλαγόνι ἐν βίῳ Ἰγνατίου καὶ παρὰ Συμεὼν τῷ Μαγίστρῳ ἐν τοῖς περὶ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας. «Ἐξώρισε δὲ (ὁ Βάρδας) Ἰγνάτιον ἐν τῇ νήσῳ Τερεβίνθῳ, ἐν ᾗ καὶ ἐταλαιπωρεῖτο, μυρία καθ' ἑκάστην πρὸς τὸ παραιτῆσθαι ὑπομένων. Εἶτα φέρουσιν αὐτὸν εἰς τὴν Ἱέρειαν δέσμιον, καὶ κατακλείουσιν εἰς μάνδραν αἰχλῶν. Εἶτα εἰς τὰ Προμούντου ἀγαγόντες, Λέων ὁ Λαλάκων τοῖς ραπίσμασι τὰς διαγόνας αὐτοῦ συνέθλασεν ὥς δύο μύλας αὐτοῦ ἐκπεσεῖν». Ἐκ τῶν ὀλιγίστων τούτων χωρίων τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων, ἐν οἷς μνηία τῶν Προμώτου γίνεται, οὐδὲν βεβαίως θετικὸν ἐξάγεται περὶ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ ἔκειτο τὸ οὕτω δὴ καλούμενον προάστειον τῆς πόλεως. Τοῦτο μόνον ὀρθῶς ὁ Δουκάγγιος ἐκ τῆς ἐν τῷ Πασχάλιῳ Χρονικῷ λέξεως πέραν συνεπέρανεν ὅτι ἔκειτο ἐν τῇ ἀντικρὺ τῆς πόλεως ἀσιατικῇ παραλίᾳ (in adverso urbis littore asiatico). Προαγόμενος δὲ ἐκ τῆς ἰγ' ἐπιστολῆς τοῦ Αὐσονίου πρὸς Παῦλον, ἐν ᾗ ἐξάιρονται διὰ τῶνδε τὰ ὀστρεῖδια, ἅπερ ἐπ' αὐτοῦ Promoti ἐκαλοῦντο,

Accedunt quae fama recens, Byzantia super
littora et insana generata Propontidis acta,
Promoti celebrata ducis de nomine laudat

ἀποφαίνεται ὅτι τὸ προάστειον τοῦτο, ὅπερ παρέκειτο, λέγει, τῇ χαλκιδικονικῇ ἀκτῇ, ἦν τοῦ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου στρατηγοῦ Προμώτου, ὃς συνυπατεύσας τῷ 389 τῷ στρατηγῷ Τιμασίῳ ἐδολοφονήθη τῷ 391 ταῖς ἐνεργείαις τοῦ Ρουφίνου, κδεμῶν δ' ὑπὸ τοῦ Φράγκου Βαυδωνος ἐγένετο τῆς παγκάλου θυγατρὸς αὐτοῦ Εὐδοξίας, πρὸς ἣν ἔρωτι τρωθεὶς ὁ Ἀρκάδιος, διὰ τῆς δεξιᾶς μεσολαβήσεως τῆς χήρας τοῦ Προμώτου Μάρσας, τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ εὐνούχου Εὐτροπίου, ἀνεδίδαεν αὐτὴν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Δουκάγγιος· ὁ δὲ πημέτερος Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος, ἀντιγράφων αὐτὸν ἐν τοῖς περὶ Προμώτου, προστίθησι μόνον τάδε: «Πέραν εἰς τὰ Προμώτου ἦτον καὶ γὰρ τοῦ Ἀρχαγγέλου, ὃν

*) Ἀνεκρινόθη ἐν τῇ τακτικῇ συνδρίχῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τῆς 3 μαΐου.

νομίζω εἶναι τὸν ἐν τοῖς Σατύρου, χωρὶς τοποθετουμένου μὲν πρὸ τοῦ Βρύαντος, παρονομασθέντι δὲ πιθανῶς ἀπὸ τινος ἀγάματος Σατύρου, ἰδρυμένου ἐν τῇ ἐνταύθα εἰδωλείᾳ, ὅπου ὑπῆρχεν, ὡς φαίνεται, καὶ ἀγκυροδόλιον (σκάλωμα, ἐμπορεῖον), ὅθεν ὁ ὑπὸ τὸν Ἰζᾶθ (Ἰεζήδ) στόλος τῶν Σαρακηνῶν, ὁ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου κατὰ τῆς πόλεως ἐπιπλεύσας, «προσώρμισεν εἰς τὸν Σάτυρον καὶ εἰς τὸν Βρύαντα καὶ ἔως Κάρτου λιμένος» κατὰ τὸν Κεδρηνόν».

Κατὰ ταῦτα δέον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ Ἀδαροι, ἐπιβάντες τῶν ἐλαφρῶν αὐτῶν μονόξυλων ἐν τῇ κατὰ τὴν Προποντιδα θρακικῇ παραλίᾳ, ἐπεχείρησαν μακροτάτην θαλασσίαν ἐκδρομὴν ἐν θαλάσσῃ οὐχὶ πάντοτε νηνέμῳ καὶ ἀκινδύνῳ, καὶ ταῦτα παραπλέοντες τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπὶ κινδύνῳ τοῦ νὰ περιπέσωσιν εἰς τὰς διήρεις καὶ τριήρεις τῶν Βυζαντινῶν, διὰ μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ διώσωσι τὸν ἐν τοῖς Σατύρου (μεταξύ, δῆλον ὅτι, Φενέρ Βαγτσὲ καὶ Μόλτεπε) ναὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ Ἀνατέλλοντος, ναὸν, ὃν οὔτε ἐγνώριζον οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ γνωρίζωσιν, ἐνῷ, προκειμένου περὶ διώσεως καὶ διαρπαγῆς, εἶχον πρόχειρα καὶ πρὸ αὐτῶν τὰ βρισθόντα μεγαλοπρεπῶν κτισμάτων θρακῶ καὶ ἀσιατικῶν προάστεια τοῦ Βοσπόρου, εἰς ἃ, οὐδενὸς ἀντίστατοῦντος, ὡς τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν λέγει, ἤδυναντο νὰ ἐκδράμωσιν. Ὁμολογητέον ὅτι τὸ πρᾶγμα φαίνεται ὅλως ἀπίθανον, ἀφοῦ δὲ γνωστὸς ὑπὸ τοῦ Χρονικοῦ τὰ Προμῶτου τίθενται πέραν, ἥτοι ἐν τῇ ἀσιατικῇ παραλίᾳ, ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐκεῖντο οὐχὶ ἐν τοῖς Σατύρου, ὡς ὁ Βυζάντιος λέγει, οὔτε παρὰ τὴν Χαλκηδονικὴν ἀκτὴν, ὡς ὁ Δουκάγιος, ἀλλὰ πάντως ἐντός ποῦ τοῦ Βοσπόρου καὶ ἀντικρὺ πιθανῶς τῶν Χαλῶν ἢ Χηλῶν (τοῦ σύμμερον Βεδεκίου), αἵτινες ἐχρησίμευσαν ὡς ἐπίνειον εἰς τὰ μονόξυλα τῶν Ἀδάρων, ὅτε τῷ 626 ἐπανελθόντες ἐπολιόρκησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Διὰ Χαλῶν ἐπὶ Χρυσόπολιν ἀντεπέρων τοὺς Πέρσας πρεσβευτὰς οἱ Ἀδαροι, ὅτε περιέπεσαν εἰς τοὺς τῶν Βυζαντινῶν καράβους, εἰς Χαλᾶς δὲ ἀπῆλθεν ὁ Χαγάνος καὶ ἔβαλεν εἰς θάλασσαν μονόξυλα, ὁφείλοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀντιπέραν καὶ ἀγαγεῖν πρὸς ἑαυτὸν τοὺς Πέρσας κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῶν (Πασχ. Χρ. σ. 722—723). Βέβαιον ὁμαδὸν ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι καὶ κατὰ τὴν πρὸ ἐννεαετίας γενομένην πρῶτην κατὰ τῶν προαδτείων τῆς πόλεως ἔξοδον τῶν Ἀδάρων τὸ αὐτὸ ἐπίνειον ἐχρησίμευσαν αὐτοῖς ἐν ταῖς εἰς τὰ ἀσιατικὰ προάστεια ἐκδρομαῖς αὐτῶν. Ἀλλῶς δὲ καὶ ὁ Αὐσόνιος μετὰ τῶν λαμπρῶν ὁστρειδίων του μὲ ἐμβάλλει εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ πιστεύσω ὅτι τὰ ὁστρεῖδια ταῦτα ἠγρεύοντο οὐχὶ παρὰ τὴν χαλκηδονικὴν ἀκτὴν, ἥτις οὐδέποτε ἐφημίσθη ἐπὶ τῆς ὁστρείδους αὐτῆς, ἀλλὰ μετὰ τῶν Χαλῶν καὶ Ἀνάπλου ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς ἀντικρὺ ἀφ' ἑτέρου ἀσιατικῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου, ἐνθα μέχρι τοῦ νῦν ἀγρεύονται τὰ ἀριστά τῶν ὁστρειδίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὰ λεγόμενα ρεμματίσια, byzantia suher littora (παρά τὴν βυζαντιακὴν — καὶ οὐχὶ τὴν χαλκηδονικὴν — ἀκτὴν).

Ἐκεῖ ἄρα, φρονῶ, ἀναζητητέον τὰ Προμῶτου ἢ

Προμούντου καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ἐπιφανῆ ναὸν τοῦ Ἀρχαγγέλου, ὅστις τοσοῦτον ἐκέντησε τὰς διαρπακτικὰς τῶν Ἀδάρων ὁρέξεις, ὥστε νὰ ἐπιχειρήσωσι θαλασσίαν ἐκδρομὴν. Ὁ ναὸς οὗτος πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι περίοπτος αὐτοῖς ἦν ἀπὸ Χηλῶν καὶ διαπρέπων πλούτῳ καὶ μεγέθει καὶ κάλλει τοιοῦτον δ' εὐρίσκομεν τὸν ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ κτισθέντα ἐν τῇ ἀσιατικῇ παραλίᾳ τοῦ Βοσπόρου καταντικρὺ τοῦ ὁμωνύμου ἐν τῇ Ἀνάπλῳ ναοῦ. Ἐπεὶ δὲ δύο, λέγει ὁ Προκόπιος (περὶ Κτισμάτων I, 8), τῷ Ἀρχαγγέλῳ Μιχαὴλ ἀνεμμένα, καταντικρὺ ἀλλήλων ἐστῶτα, τοῦ πορθμοῦ ἑκατέρωθεν συνδέβαιεν εἶναι, θάτερον μὲν ἐν χώρῳ καλονυμένῳ Ἀνάπλῳ ἐν ἀριστερᾷ εἰσπλέοντι τὸν Εὐξείνιον Πόντον, τὸ δὲ δὴ ἕτερον ἐν τῇ ἀντιπέρᾳ ἀκτῇ. Προόχθους μὲν ἐκάλουν οἱ παλαῖοι ἀνθρώποι τὴν ἀκτὴν, ὅτι δὴ προέβληται, οἶμαι, κατὰ πολὺ τῆς ταύτης ἡτόνος, νῦν δὲ Βρόχοι ἐπικαλεῖται, διαφθειρούσης τὰ ὀνόματα τῆς τῶν ἐπικωρίων ἀγνοίας τῷ μῆκει τοῦ χρόνου». Ὁ ναὸς οὗτος ἔκειτο, κατὰ τὸν εἰρημένον ἱστορικόν, ἐπὶ χώρου μικρὸν τῆς θαλάσσης διέχοντος, ὁμαλοῦ μὲν φύσιν, συνθέσει δὲ λίθων ὑψοῦ ἀνέχοντος, ἦν δὲ «εὐτρεπεία μὲν ἐξαισίος, κάλλει δὲ πρῶτος, πολυτελεία δὲ ἀνακεῖσθαι μὲν τῷ Μιχαὴλ πρέπων, ἀναθεῖναι δὲ Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ». Ὅτι οἱ Προόχθιοι ἢ Βρόχοι ἢ Βρόχοι ἢ Πρῶτος Δίσκος, κατὰ τὸν Διονύσιον ἐν Ἀνάπλῳ Βοσπόρου, τοποθετητέοι ἐνθα νῦν ἡ ἀκτὴ ἢ ἀπὸ Κούλελν εἰς Τσεγκέλικροῖ ὃ τε Γύλλιος καὶ ὁ Ἀμμερ καὶ ὁ Carolus Muller ἀποφαίνονται καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς τοῦ χώρου ὑπὸ Προκοπίου δῆλον γίνεται. *Ilaque temporis vetustate fieri potuit ut Prvton Dískon depravarint in Próχθους*, λέγει ὁ Γύλλιος: *nam si promontorium Moletrinarium sit ákra poizούσα, ut esse videtur, in latere hujus (ad meridiem) vergente, potuit esse Prvτος Δίσκος*. Ἐνθα ὁ Carolus Muller ἐπισημειοῦται «Προόχθους. — hunc locum, qui ταῖς Ποιζούσαις ἀκραις Dionysii respondere videtur cum Hammero censeo ponendum esse ad hodiernum Culle Baghdchessi». Καὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς δὲ τοῦ Προκοπίου εἰς οὐδεμίαν ἄλλην οἱ Προόχθιοι δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἀκτὴν, ἢ εἰς τὴν ἀπὸ Κούλελν εἰς Τσεγκέλικροῖ τὴν καταντικρὺ μὲν τοῦ Ἀνάπλου κεκλιμένην, ἥτις δὲ προέβληται κατὰ πολὺ τῆς ταύτης ἡτόνος καὶ ὁμαλῆ φύσιν, συνθέσει λίθων ὑψοῦ ἀνέχει. Οὐδεμιᾶς οὕτως ἀπολειπομένης ἀμφιβολίας περὶ τῆς θέσεως τῶν Προόχθων ἢ Βρόχων, οὐχὶ ἀμφισβητήσιμον φαίνεται μοι ὅτι οἱ Προόχθιοι ἦσαν οἱ αὐτοὶ καὶ τὰ Προμῶτου, τολμῶ δ' εἰπεῖν ὅτι θάτερον θάτερον ἐστὶ μετὰφρασις ἢ τὸ λατινικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ, ἢ τὸ ἑλληνικὸν τοῦ λατινικοῦ Promoti ἢ Promonti — προεκβολὴ ἢ ἄκρα —, ἐξ οὗ νομίζω ὅτι ὁ Αὐσόνιος, τὴν σύμπτωσιν τῶν ὀνομάτων ἐπωφελήσας, ἐκ κολακείας μᾶλλον εἰς τὸν στρατηγὸν Πρόμωτον τὴν ἐπωνυμίαν τῶν ὁστρειδίων αὐτοῦ ἀπέδωκεν, ἐκ τῆς χώρας μᾶλλον ἢ ἐκ τοῦ εἰρημένου στρατηγοῦ Promoti τότε ἐπωνυμουμένων, ὡς νῦν ἀποκαλοῦνται ρεμματίσια. Ἀλλῶς δέ, ἐάν ἐπίνειον τῶν Ἀδάρων αἱ Χαλαὶ ἢ Χηλαὶ ἦσαν, ἥτοι τὸ Βεδεκίον, οὐχὶ ἄγνωστον τοῖς τὸν Βόσπορον καὶ τὰ ρεύματα αὐτοῦ εἰδόσιν ὅτι ἀκάτιον ἢ μονόξυλον, ἐκ Χηλῶν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ρεύματος ἀφιέμενον καὶ

ἀνευ βοηθείας κώπης, εὐθὺς καὶ ἐντὸς δέκα τὸ πολὺ λεπτῶν φέρεται εἰς τὴν μεταξὺ Κούβελη καὶ Τσεγκέλκοϊ ἀκτὴν, ἐνθα ὠκοδομημένος ἦν ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ ὁ τοῖς ἐν Χηλαῖς περίοπτος τοῦ Ἀρχαγγέλου ναός, ὃν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας ἀντιπεράσαντες εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν οἱ Ἀδάραι ἐδήσαν.

Ὅτι δ' ἐν τοῖς Προόχοις ἢ Βρόχοις ἢ Βρόχοις ξένου ἔθνους ἐπιδρομὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους ἐγένετο καὶ δῆλως καὶ πυρπολῆσις τῶν ἐκεῖ ἱερῶν καὶ ἐξ ἄλλης μαρτυρίας ἐπιβεβαιοῦται, τῆς Νικηφόρου τοῦ Καλλιόστου γραφόντος ἐν βίῳ τῆς Ὀλυμπιάδος, τῆς πιστῆς καὶ πολυτίμου τοῦ Χρυσοστόμου φίλης, τάδε : « Ἐπεὶ ἐν Νικομηδείᾳ ἡ ὁσία ἐτελεύτα Ὀλυμπιάς, πρὶν ἢ τάφος αὐτὴν ὑποδέξαιτο, τῷ τότε ἱερατικῶς ἐξηγουμένῳ τῆς Νικομήδους ὄναρ ἐφίσταται τὸ τίμιον λείψανον γλωσσόκομῳ ἐνθήμερον τῷ βυθῷ ἐπαφθεῖναι· ὅπου δ' ἂν ἐκεῖνο σχάσθῃ τὸν πλοῦν, ἐκεῖ καὶ τὸ δῶμα τῆς ὁσίας καταξιοῦν. Καὶ τὸ μὲν ἐγένετο· ἔφθανε δὲ τὴν παραλίαν, ἥ ὁ τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ νεὸς ἰδρύεται (Βρόχοι ἐγχωρίως ὁ τόπος ὠνόμασται). Ἐνθα θεῖα ὄψει ἐξίοντες οἱ τὸν τόπον οἰκοῦντες τὸ ἱερὸν ἐκείνης πρὸς τῷ ἱερῷ θυσιαστηρίῳ κατέθηκαν λείψανον, μυρίων νόσων θεραπείας ἀξιουμένων, δαιμόνων ἀπελαυνομένων καὶ ἄλλων τεραστίων παρὰ δόξαν γεγεννημένων. Ἰστορεῖται γὰρ μὴν μετὰ τοῦτο ἔθνους ἐπιδρομὴν συμμετασχεῖν τῆς πυρκαϊᾶς καὶ τὸν τοῦ Ἀποστόλου νεὸν. Ἐγγὺς δὲ πρὸς θάλασσαν τοῦ λειψάνου κειμένου, τὸ μὲν γλωσσόκομον δαπάνην τῷ πυρὶ γενέσθαι, τὰ δὲ γὰρ λείψανα τοῖς θαλαττίοις παρερρίθθαι ροθίοις· ὅπου δ' ἐκεῖνα γένοιτο, ὑψαίμων καὶ τὸ ὕδωρ καθίστασθαι, ὡσανεὶ ἐνδεικνυμένου Θεοῦ τὸ τῆς ὁμολογίας ἐκείνη μαρτύριον. Σεργίου δὲ τῆς πατριαρχοῦντος, Ἰωάννην πέμψαι πρεσβύτερον καὶ τὰ ἱερὰ ἐκείνης ἀναλεξάμενον λείψανα τῷ αὐτῆς μαρτυρίῳ ἐνθεῖναι, ὅπερ μέσον ταῖν δυοῖν Ἐκκλησιῶν τῆς Σοφίας τε καὶ Εἰρήνης ὠκοδομήσεν. Ὁ ἐν Βρόχοις ἄρα ναὸς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ ἔθνους ἐπιδρομὴν συμμετέσχε τῆς πυρκαϊᾶς, — μετ' ἄλλων, δῆλον ὅτι, κτισμάτων —, πατριαρχοῦντος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ περιπόστου Σεργίου, ὅστις τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ ἱεροῦ τῆς Ὀλυμπιάδος σκηνούς εἰς τὸ τῆς ὁμολογίας ἐκείνη μαρτύριον ἐποίησεν τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ, 18 ἀπριλίου 618, ἥτοι δέκα περίπου μῆνας μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ἀδάρων πέραν εἰς τὰ Προμώτου, γενομένην, ὡς εἰρηται, τῇ 5 ἰουνίου τοῦ 617.

* *

Ἀλλὰ τίς ὁ ἐν Βρόχοις οὗτος ναὸς τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ, ὃν οὔτε ὑπὸ Γυλλίου, οὔτε ὑπὸ Δουκαγγίου καὶ Βανδουρίου, οὔτε ὑπὸ τῶν ἡμετέρων τῶν τοῖς ἔχονσι τούτων παρακολουθησάντων εἶδομεν συμπεριλαμβανόμενον ἐν τοῖς γενομένοις ὑπ' αὐτῶν καταλόγοις τῶν ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ὑπαρχόντων ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς προαστεῖσι αὐτῆς, θρακοῖς τε καὶ ἀσιατικοῖς, ναῶν καὶ μοναστηρίων; Μῆτοι ἄρα γέ ἐστιν ὁ κατὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν ὑπὸ Ἀνθεμίου τοῦ ἐν Ρώμῃ βασιλεύσαντος καὶ γαμβροῦ ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Μαρκιανοῦ κτησθεὶς πλῆσιον τοῦ Βορραδίου ἢ Βορραδίου; Πολλοὶ οἱ ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τῆς γνῶ-

μης ταύτης συνηγοροῦντες λόγοι. Ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ Βορραδίου ἀπεκλήθησαν οὕτως ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου ἀνεψιοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α', δικαιοῦμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ παρὰ τὰ Βορραδίου ναὸς ἦν αὐτὸς οὗτος ὁ ἐν Βρόχοις, καθὼ ἐγγυτάτῳ κείμενος τῷ μεγάλῳ ναῷ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ὃν ὁ Ἰουστινιανὸς ὠκοδομήσεν τῇ φροντίδι πιθανώτατα τοῦ μνημονευθέντος ἀνεψιοῦ αὐτοῦ, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα εἶχε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πασχάλιον Χρονικοῦ ὁ παρακείμενος χώρος, καὶ νὰ θεωρήσωμεν ὅτι τὸ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ ἐπίγραμμα «Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀρχαγγέλου ἐν Βορρέπτῳ» ἀναφέρεται εἰς τὸν ναὸν ἐκεῖνον, τὸν φροντίδι τοῦ Βορραδίου (Γερραδίου, ἐν τῷ ἐπιγράμματι, κατ' ἐσφαλμένην ἰδῶς γραφὴν) ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ ἀνεγερθέντα. Τὸ κάλλος τοῦ ναοῦ συνεξαίρει μετὰ τοῦ Προκοπίου καὶ τὸ εἰρημένον ἐπίγραμμα ἔχον ὧδε :

Καὶ τότε σὺν χαμάτων παναοίδιμον ἔργον ἐτύχθῃ,
Γερράδιε κλυτόμητι· σὺ γὰρ περικαλλέα ναὸν
ἀγγελικῆς στρατιῆς σημάτωντορος αὐτὶς ἐδείξας.

Καὶ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ κατὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν κτίτορος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ πλῆσιον τοῦ Βορραδίου, συνδεόμενον μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ πάππου αὐτοῦ καὶ τοῦ συναξαρίου τῆς Ὀλυμπιάδος, φαίνεται πείθον ὅτι ὁ ὑπ' αὐτοῦ ὠκοδομηθεὶς ἢ ἀνοικοδομηθεὶς ναὸς ἐν τοῖς Βορραδίου ἦν αὐτὸς οὗτος ὁ ἐν τοῖς Βρόχοις, ἐν ᾧ τὸ ἱερὸν λείψανον τῆς Ὀλυμπιάδος ἐφυλάσσετο ὡς νόσων ἀλεξίτηρον ὑπὸ τῶν κατοίκων. Πάππος Ἀνθεμίου, τοῦ ἐν Ρώμῃ βασιλεύσαντος καὶ γαμβροῦ ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Μαρκιανοῦ, ἐγένετο ὁ ὁμώνυμος αὐτῷ ὑπατικός ἀνὴρ, ὃν συνέσιός τε καὶ Χρυσόστομος καὶ ἄλλοι ὑπερεξαίρουσιν ἐπὶ τῇ ἀρετῇ καὶ ἱκανότητι αὐτοῦ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις, ὑπάτος χρηματίσας ἐπὶ Ἀρκαδίου, ἐπαρχος ἦν τοῦ πραιτωρίου καὶ ἐπίτροπος τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τῆς ἀνηλικιότητος Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ, ἐκ τῶν φιλότατων ὑπῆρχεν Ἰωάννην τῷ Χρυσοστόμῳ, ὃς ἐκ τῆς ἐξορίας αὐτῷ γράφων καὶ συγχαίρων ἐπὶ τῇ ὑπατείας ἀξιώματι ἀρκούντως σαφὲς ὑπανίσταται ὅτι ἀπεξεδέχετο παρ' αὐτοῦ τὴν προστάσιαν τῶν δεινότητων ὑπὸ τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς τοῦ Ἀρκαδίου καταδιωχθέντων καὶ ἐξορισθέντων φίλων τοῦ ἱεροῦ πατρός, ἐν οἷς τὴν πρώτην κατεῖχε θέσιν ἡ πολυτίμητος Ὀλυμπιάς, ἡ ἐν Νικομηδείᾳ τότε ἐγκαταβιούσα. «Διὸ σὲ καὶ μακαρίζομεν, ἔγραψε τῷ Ἀνθεμίῳ, οὐκ ἐπειδὴ πρὸς τὸν θρόνον ἀνέβης τοῦτον, ἀλλ' ἐπειδὴ δαψιλέστερον ἔλαβες ὕλιν εἰς τὸ τὴν σύνεσιν σου καὶ τὴν φιλανθρωπίαν ἐπιδείξασθαι· καὶ τοῖς ἀδικουμένοις πᾶσι συνηδόμεθα, τὸν πλατύνουσι λιμένας τῆς ψυχῆς ὁρῶντες μυρία δυνάμενον λύσαι ναυάγια καὶ τοὺς εἰς ἐσχατον κλυδωνίδου κατενεχθέντας παρασκευάζει ἐξ οὐρίας πλεῖν. Διὰ ταῦτα σκιρτῶμεν, διὰ ταῦτα χαίρομεν, τὴν δὴν ἀρχὴν κοινὴν ἐορτήν τῶν ἐπηρεαζομένων εἶναι νομίζοντες». Καὶ πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα δὲ ταυτοχρόνως γράφων ἐδίδου αὐτῇ ἐλπίδας περὶ ταχείας λύσεως τῶν δεινῶν αὐτῆς διὰ τῶνδε : «Ἀλλὰ λύσιν ἐπιθυμεῖς ἰδεῖν τῶν κατεχόντων κακῶν. Ἔσται καὶ τοῦτο, καὶ ταχέως ἔσται, τοῦ Θεοῦ ἐπιτρέποντος».

*

Ταῦτά τε καὶ τὸ παρὰ Νικηφόρῳ συναξάριον περὶ τοῦ θανάτου τῆς ἀνδρείας γυναικὸς παρέχουσιν ἡμῖν τὸ ἐνδόξιμον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὰ ἔσχατα τοῦ βίου αὐτῆς ἔτη διήλθε μεταπεμφθεῖσα καὶ ξενιζομένη παρὰ τῷ Ἀνθεμίῳ, ἔχοντι ἐκεῖ πον, ἐν Βρόχθοις ἢ παρ' αὐτούς, ἐξοχικὸν μέγαρον καὶ ἑπαυλιν, ἀποθανούσης δὲ τὸ λείψανον αὐτῆς διέτηρήθη ἐν τῷ παρακειμένῳ ναφί τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, ὃν ἐπεσκεύασεν ἡ ἀνφοδοῦμενος ὁ ἔγγονος ἐκείνου Ἀνθέμιος, ὁ ἐν Ρώμῃ βασιλεύσας.

Περὶ τῶν Βορραδίου τοῦ λόγου ὄντος, ἐπιπροστίθημι ὅτι λίαν ἐσφαλμένη φαίνεται μοι ἡ γνώμη Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου ταυτίζοντος αὐτὰ τοῖς Βηρίδου «ὅπου, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, προσωρμίσθη ὁ ὑπὸ τὸν ἀποστάτην Θωμᾶν, τὸν ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, στόλος συγκείμενος ἐκ 350 πλοίων, καὶ καταπυρπολήθη διὰ τοῦ ὕψους πυρός». Τὰ Βηρίδου ἢ Βυρίδες ἐκείντο ἐπὶ τῆς θρακῆς παραλίας τῆς Προποντίδος, ὡς τρανώτατα ἐκ τῶν ἐπομένων καταδίκνυται. Ἰωάννης ὁ Ἀντιοχεὺς τὰ κατὰ τὴν κάθοδον τοῦ ὑπὸ τὸν Ἡράκλειον στόλου εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τιμωρίαν τοῦ τυράννου Φωκά ἀφηγούμενος λέγει ὅτι «ἐξῆλθεν ὁ Φωκάς καὶ ἀπῆλθεν εἰς Βυρίδας καὶ ἐθεώρει τὴν παράταξιν τῶν πλοίων τῶν ἐλθόντων μετὰ Ἡρακλείου ἀπὸ Ἀθρηκῆς» ἥσαν δὲ τὰ πλοῖα ἕως τοῦ Ἑδδόμου» δὲν πιστεύομεν δέδοι ὁ Φωκάς πρὸς κατόπτευσιν τοῦ ἐκ τῆς Προποντίδος καταπλέοντος στόλου μετέβη ἢ παρὰ τὸ Μάλτεπε, ὅπου ὁ Σκαρλάτος ὑποτίθει κείμενα τὰ Βορραδίου ἢ Βηρίδου, ἢ εἰς Βρόχθους, ὅπου, καθ' ἡμᾶς, τὰ Βορραδίου, ἀλλὰ πάντως εἰς σημεῖόν τι τῆς θρακικῆς παραλίας τῆς Προποντίδος, οὐ πόρρω τοῦ Ἑδδόμου, περὶ τῆς θέσεως τοῦ ὁποίου οὐδαμῶς, τὸ κατ' ἐμέ, ἐπιτρέπεται ν' ἀμφιδάλλωμεν, καὶ μέχρι τοῦ ὁποίου ἐξικνεῖτο ἡ γραμμὴ τῶν ὑπὸ τὸν Ἡράκλειον ἐκ Προποντίδος καταπλέοντων πλοίων. Ἐν δὲ τοῖς μετὰ Θεοφάνη, τοῦ λόγου ἀκριδῶς ὄντος περὶ τοῦ ὑπὸ τὸν ἀποστάτην Θωμᾶν στόλου, ἀναγινώσκουμεν τάδε, ἅπερ, ἀποροῦμεν πῶς, διέλαθον τὴν προσοχὴν τοῦ ἄλλως φιλοπονωτάτου καὶ σοφοῦ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου· «Ἀλλ' ἐκεῖναι μὲν—αἱ νῆες τοῦ ἀποστάτου Θωμᾶ—εἰς ἀριθμὸν τελοῦσαι πεντήκοντα πρὸς ταῖς τριακοσίαις πολεμιστηρίοις ἅμα διήρεσι καὶ σιταγωγαῖς, τῷ τῶν Βυρίδων κατὰ Θράκην λιμένι καθορμίζονται, ἐξ οὐρίας πλέουσαι. Καὶ ὁ βασιλικὸς δὲ πυρφόρος στόλος, τούτοις μηδὲν ἐγνωκόσιν ἐκεῖσε ἐπιτεθεῖς, πολλὰς μὲν αὐτάνδρους αἰρεῖ τῶν νηῶν, τινὰς δὲ καὶ πυρπολεῖ δυνατωτάτῃ χειρὶ κτλ.». Ἐντεῦθεν ἀναμφισβητήτως ἐξάγεται ἡ ὅτι τὰ Βηρίδου ἢ αἱ Βυρίδες ἄλλαι ἥσαν ἢ τὰ Βορραδίου, ἢ, ἐὰν ταυτίσθωσιν, ὅτι δέον νὰ μεταφέρωμεν τὰ Βορραδίου ἀπὸ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς εἰς τὴν θρακίαν τῆς Προποντίδος, ἔγγυς πον τοῦ Ἑδδόμου.

Ἀλλὰ πρὸς τὰ Βορραδίου ἐγειννίαζον τὰ Ἀνθεμίου περὶ ὧν οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐκείντο, ἐπὶ τῆς βιθυνικῆς παραλίας ἢ παρὰ τὴν Χαλκιδόνα καὶ τὸν Εὐτροπίου λιμένα, ὡς οἱ βυζαντινογράφοι μέχρι τοῦδε ἀπεφάναντο, ἢ ἐν τῷ Βοσπόρῳ καὶ παρὰ τοὺς Βρόχθους, ὡς τοῦλάχιστον ἐγὼ εἰκάδω ἐκ τε τῶν ὁσά ἀνωτέρω περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀποστόλου

Θωμᾶ πλησίον τοῦ Βορραδίου εἶπον καὶ ἐκ τῶν ἐπομένων. Ὁ Θεοφάνης ἀφηγοῦμενος τὰ κατὰ τὴν δευτέραν ὑπὸ τῶν Ἀράδων πολιορκίαν τῆς πόλεως ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου (τῷ 717) γράφει περὶ τῆς ναυτικῆς αὐτῶν παρατάξεως τάδε: «Τῇ δὲ 1 σепτεμβρίου μηνὸς τῆς α' ἰνδικτιῶνος ἀνέβαλεν ὁ Σουλεϊμάν μετὰ τοῦ στόλου καὶ τῶν ἀμυραίων αὐτοῦ ἔχων παμμεγέθεις καὶ πολεμικὰς κατίνας καὶ δρόμοντας τὸν ἀριθμὸν 1800 καὶ προσώρμισεν ἀπὸ τῆς Μαγναύρας ἕως τοῦ Κυκλοβίου. Μετὰ δὲ δύο ἡμέρας, νότου πνεύσαντος, ἀπάραντες ἐκείθεν παρέπλευσαν τὴν πόλιν. Καὶ οἱ μὲν ἐπέρασαν εἰς τὰ Εὐτροπίου καὶ Ἀνθεμίου, οἱ δὲ εἰς τὰ τῆς Θράκης μέρη ἀπὸ τοῦ καστελλίου τῶν Γαλάτων καὶ ἕως τοῦ Κλειδίου προσώρμισαν. . . . Τῇ δὲ αὐτῇ νυκτὶ τὴν ἄλυσσιν ἐκ τῶν Γαλάτων ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς μυστικῶς συνέστειλεν· οἱ δὲ ἐχθροὶ νομίσαντες ὅτι βουλόμενος αὐτοὺς δελεᾶσαι ὁ βασιλεὺς ταύτην παρέστειλεν, οὐκ ἐτόλμησαν εἰσελθεῖν καὶ ὁρμίσαι ἐνδον τῶν Γαλάτων, ἀλλὰ διαπλεύσαντες ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Σωσθενίου, ἐκεῖ κατησφάλισαν τὸ ἐαυτῶν πλῶμα» (Θεοφάνους 6209). Ἐκ τῶν περὶ τῆς ναυτικῆς τῶν Σαρακηνῶν κινήσεως πληροφοριῶν τοῦ Θεοφάνους ἐξάγεται πρῶτον ὅτι ὁ στόλος αὐτῶν προσωρμίσθη εἰς τὸν αὐτὸν λιμένα, εἰς ὃν καὶ κατὰ τὴν πρῶτην ὑπ' αὐτῶν πολιορκίαν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, ἦτοι εἰς τὸν τοῦ Ἑδδόμου, τὸν ὑπὸ δύο ἀκροτήτων καθοριζόμενον, πρὸς δυσμὰς μὲν τῆς Μαγναύρας, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ Κυκλοβίου· ὅτι ὁ λιμὴν οὗτος ἡκιστα ἀσφαλὴς ἦν νότου πνέοντος, ἐκεῖτο δ' ἀναμφισβητήτως ἐκτὸς τοῦ Βοσπόρου ἐπὶ τῆς θρακῆς παραλίας τῆς Προποντίδος, ἀφοῦ τὰ πλοῖα ὑπὸ τοῦ νότου ὠθούμενα ὤφειλον νὰ παραπελεύσωσι τὴν πόλιν ὅπως σωθῶσιν ἐντὸς τοῦ Βοσπόρου εἰς θάλασσαν ἥτον ἀκύμονα· ὅτι, ἐὰν ὑπολείπεται ἀμφιβολία τις περὶ τοῦ ὅτι ἡ Μαγναύρα καὶ τὸ Ἑδδομον οὐδαμῶς δύνανται νὰ τοποθετηθῶσιν ἐντὸς τοῦ Κερατίου Κόλπου, ἡ ἀμφιβολία αὕτη αἰρεται ἐκ τοῦ ὅτι, τῶν Σαρακηνῶν ναυλοχούντων ἐν Μαγναύρᾳ, ὁ Κεράτιος ἦν κεκλεισμένος αὐτοῖς δι' ἄλυσσιν, ἦν καὶ συστειλάντος ἐπὶ τοῦ βασιλέως, αὐτοῖς, καταπλεύσαντες ἦδη εἰς τὸν Βόσπορον, δὲν ἐτόλμησαν νὰ εἰσελθῶσιν ἐντὸς τοῦ Κερατίου ὑπονοοῦντες δόλον. Δεύτερον ὅτι τοῦ νότου πνεύσαντος ὁ τῶν Σαρακηνῶν στόλος εἰς δύο διηρέθη μοῖρας, κατέναντι ἀλλήλων ταχθεῖσας, ὧν ἡ μὲν προσωρμίσθη ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ τοῦ Βοσπόρου ἀπὸ Γαλατᾶ μέχρι τοῦ Τεφτερδάρ βουρνοῦ (Κλειδίου), ἡ δὲ ἀπὸ Εὐτροπίου λιμένος μέχρι τῶν Ἀνθεμίου, ἅπερ οὕτω φαίνονται ἀντικρύζοντα πρὸς τὸ Κλειδίον ἢ Τεφτερδάρ βουρνοῦ, κείμενα, δὴλον ὅτι, μετὰ τὸ Βενλέρ βέν καὶ Τσεγκέλικιοῖ. Ἡκιστα βεβαίως πιθανὸν εἶναι, ὅτι τῶν Σαρακηνῶν φοβηθέντων νὰ εἰσπλεύσωσιν εἰς τὸν Κεράτιον, καὶ ἀφοῦ ἡ ἄλυσσις ἦρθη, καὶ ὑπονοοῦντων δόλον, αἱ δύο μοῖραι τοῦ στόλου αὐτῶν θὰ ἀπεχωρίζοντο καὶ θὰ ἐστάθμευον τοσοῦτον μακρὰν ἀλλήλων, ἐὰν τὰ Ἀνθεμίου καὶ Βορραδίου ἐκείντο, ὡς πιστεύεται, πέραν τοῦ Εὐτροπίου λιμένος, μετὰ τὸ Φαναράκιον καὶ

Μάλτεπε. Ἐπειτα ἐὰν ἡ ἑτέρα μοῖρα ἐστάθμευεν ἀπὸ Χαλκιδόνης μέχρι Σατύρου, ὡς βούλονται οἱ βυζαντινογράφοι, ἐπόμενον ἦτο νὰ ζητήσῃ ἀσφάλειαν, ὡς ἐπραξαν μεθ' ἐξάμηνον αἱ ἐπικουρικαὶ ὑπὸ τὸν Σοφίαν καὶ τὸν Ἰεζήδ ἀποσταλεῖσαι μοῖραι ἢ εἰς τὸν τοῦ Καλοῦ Ἀγροῦ λιμένα ἢ εἰς τὸν Σάτυρον καὶ Βρύαν καὶ ἕως Καρταλιμένος. Ἀλλ' αἱ δύο μοῖραι, οὐδαμῶς χωρισθεῖσαι, ὡς ἐκ τῆς ἀφηγίσεως τοῦ Θεοφάνους φαίνεται, ἀμφοτέραι δὲ τὰ νότια τοῦ Βοσπόρου κατέχουσαι, συνδιέπλευσαν ὁμοῦ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Σωσθενίου (Στένης), ὅπου οἱ Σαρακηνοὶ κατησφαλίδαντο τὸ ἑαυτῶν πλώϊμον. Κατὰ δὲ τοὺς μετὰ Θεοφάνη ὁ Ἀνθεμίου τόπος ἦν ἐπὶ Θεοφίλου ἀποθήκη τῶν βασιλικῶν μαγγάνων, εἰς τοῦτον δὲ ὁ τοῦ Θεοφίλου ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς Ἀλέξιος ὁ Μωσπλέ, ὁ μετὰ θάνατον τῆς συζύγου αὐτοῦ τὸν μοναχικὸν προεζόμενος βίον καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως λαβὼν τὴν μονὴν Χρυσοπόλεως καὶ τὰς παρακειμένας αὐτῇ τοῦ Βυρσέως καὶ τῆς Ἐλαίας, περιπάτου ποτὲ δεόμενος, κατήλθεν ἐκ Χρυσοπόλεως καὶ εἴλετο τὸν τοῦ Ἀνθεμίου τοῦτον τόπον ἐξωνήσασθαι διὰ βασιλικῆς προεξέως καὶ ἰδιον κατασκευάσαι, οὗ δὴ καὶ ἐπέτυχε διὰ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας, τῆς πένθερσος μὲν αὐτοῦ, συζύγου δὲ Θεοφίλου. Αἱ μνημονευόμεναι μοναὶ διηκόν ἐπὶ τῶν λόφων τῶν ὑπερκειμένων τῆς ἀσιατικῆς ὁχθῆς τοῦ Βοσπόρου ἀπὸ Χρυσοπόλεως μέχρι Βενζέρθεν, δὲν φαίνεται δὲ τόσον πιθανὸν ὅτι ὁ Ἀλέξιος περιπάτου δεόμενος θὰ ἐπεχειρεῖ τετράωρον ἢ πεντάωρον ἐκδρομὴν ἀπὸ Χρυσοπόλεως μέχρι τοῦ Βοσταντζῆ, ὅπου τοποθετεῖται παρὰ τῶν βυζαντινογράφων· τούναντίον φαίνεται πλέον ἢ πιθανὸν ὅτι τὸν περιπάτον αὐτοῦ ἐποιήσατο διὰ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς αὐτῷ δωρηθείσας μονὰς τόπων, ἐξ ὧν ἐπιτομος καὶ εὐκολος ἡ κατάβασις εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς, Ἀνθεμίου τόπον διὰ τῆς κλιτύος τοῦ Χαδοῦς μπασι.

Ἐκ πάντων τούτων ἐπιτραπήτω μοι νὰ φρονῶ ὅτι κατὰ μῆκος τῆς προβεβλημένης ἀκτῆς, ἥτις Πρόοχοι, Βρόχοι, Βρόχοι, Πρώτος, καὶ Δεύτερος Διοκος ὀνομαζομένη, εἶτι δὲ καὶ λατινιστὶ Promoti ἢ Promonti, διήκει ἀπὸ Κούζελη μέχρι Χαδοῦς μπασι, ὑπὸ τὸν ὁ ναὸς τοῦ Ἀρχαγγέλου πέραν εἰς τὰ Προμῶτον, ὁ τοῦ ἁγίου Θωμᾶ καὶ τὰ ἐξοχικὰ μέγαλα καὶ ἐπαυλεῖς Βαροαδίου καὶ Ἀνθεμίου. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι ὡς ἐκ τῆς συνωνυμίας τῶν ἐν τῇ πόλει οἰκῶν τῶν βυζαντινῶν μεγιστάνων καὶ τῶν ἐν τοῖς προαστείσις ἐξοχικῶν αὐτῶν μεγάρων πολλὰ ἐπέρχεται σύγχυσις. Οὕτως ὁ Ἀνθέμιος ἐκέκμητο καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγαλοπρεπῆ οἶκον, τὰ Ἀνθεμίου ἐπίσης καλούμενον, ὃν εἰς Ρώμην ἀπερχόμενος ἀνῆγειρε, κατὰ τὸν ἀνώνυμον πατριογράφον, εἰς ναὸν καὶ γηροκομεῖον καὶ λούμα. Ἀλλὰ καὶ τὰ Βοραϊδὸς ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχείως καλούμενα, κείμενα δὲ παρὰ τοὺς λιμένας Σοφίας καὶ Ὁρμίδου, ὅπου Πρίοκος ἐπὶ τῇ ἐπελεύσει τοῦ ὑπὸ τὸν Ἡράκλειον στόλου ἐκέλευσε συναχθῆναι τοὺς ἐξκουβιτορας εἰς τὸν ἱππόδρομον τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἅμα τοῖς στρατιώταις βουκελλαρίσις, γραπτέον πιθανώτατα τὰ Βορραδίου, οἴκος δηλαδὴ, τοῦ ὁμωνύμου ἀνεψιοῦ τοῦ Ἰουστινιανου.

(Ἀχιλλεύς).

Σ. Ι. Βουτηγός.

ΤΑ ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ ΩΣ ΛΕΙΨΑΝΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΝΑΩΝ*.

Περὶ ἄλλου τινὸς ἀγιάσματος, φερομένου ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, διαπῶ, ἄτε οὐδὲν περὶ αὐτοῦ ἔχω λέγειν. Προχωρῶ λοιπὸν πρὸς τὸ προάσκειον Βουγιούκ-δερέ καὶ ἵσταμαι πρὸς στιγμὴν ἐνώπιον ἐτέρου ἀγιάσματος, σεμνυνομένου ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς, ἐορταζομένης τῇ Κυριακῇ τῆς Σαμαρεϊτιδος, καθ' ἣν ἡμέραν, στέφανος ἐκ δάφνης ἐπὶ τῆς παραστάδος τῆς θύρας ἀνηρτημένος, ἐξαγγέλλει τὸ ἐπίσημον τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ τόπου. Τὸ ἀγίασμα τοῦτο κεῖται ἐν τῷ βάθει στενῆς διόδου, παρακειμένης οἰνοπωλείᾳ καὶ εἰς εἰκοσὶν βημάτων ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀπόστασιν. Ὑποθέτω ὅτι εὐσεβὲς τις κάτοχος πρὸ ἐτῶν οὐχὶ πολλῶν, γενόμενος τοῦ μέρους ἐκείνου, ἐτίμησε τὸ ἐκεῖ ἀναδρῦσαν ὕδωρ τῷ ὀνόματι πεφιλημένου αὐτῷ προσώπου, φέροντος τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας, εἰς μνημόσυνον αἰώνιον· ἄλλως, δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω πῶς ἡ μνήμη τῆς Σαμαρεϊτιδος μετηνέχθη εἰς Καλαφάτ-γερεὶ τοῦ Βουγιού-δερέ. Πιστεύω ὅτι θέλω, τύχει τῆς συγγνώμης τῆς ἁγίας ἐπὶ τῇ τολμηρᾷ εἰκασίᾳ μου, ἀφοῦ καὶ ὁ ἴδιος δεδάξομαι τὸν τόπον τοῦ σκηνώματός της καὶ τοῦ ἐκεῖθεν ὕδατος, πρὸς ἀγιασμὸν ψυχῆς, ἅπαξ τοῦ ἔτους μεταλαμβάνω.

Ἐτερον ἀγίασμα ὑπάρχει τὸ πρὸς Βορρᾶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς Βουγιούκ-δερέ φερώνυμον ἀγίασμα, πρὸς ὃ κατέρχεται τις διὰ βαθμίδων, εἶναι δὲ στενὴ χωρὶς ὕδατος, ἐκ τῶν ὑπερθεν πηγαιῶν ὑδάτων συναθροισμένου ἐκεῖ καὶ ἀποτελοῦντος πηγὴν ἀνεξάντλητον ἀγιάσματος εἰς τοὺς μετὰ πίστεως προσερχομένους. Ὅτι ὑπῆρχεν ἐνταῦθα Ἐκκλησία διπλὴν. Ἐν τισὶ Μηνιαίοις ἐκδεδομένοις. Ἐνετίησιν τῷ 1689 ἔτει, εὐρίσκω γεγραμμένα τὰ ἀκόλουθα, εὐχερῶς ἀναγινωσκόμενα: «1711. Ἀφιερώθη ὁ παρὼν Μῆν παρὰ Χαδζή Χρήστου καὶ Χαδζή Κωνσταντῆ ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Ὁσιομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Παρασκευῆς κατὰ τὸ Μπουγιούκ-δερέ, διὰ ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν καὶ ὁ ἀποξενώσας αὐτόν, ξένος γενέσθω τῆς τοῦ Χριστοῦ μερίδος». Ἀλλ' ἐκ πολλῶν ἄλλων τεκμηρίων συμπεραίνω ὅτι ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις ἡ Ἐκκλησία τοῦ χωρίου ἔκειτο πρὸς τὸ κάτω μέρος, ὅπου νῦν ἡ μεγάλην πεδιάς, διότι τὸ πρὸς τὴν ἀποβάθραν μέρος ἦτο ἀκατοίκητον, τὸ δὲ ἐν τῷ κέντρῳ ἐχρησίμευεν ὡς Νεκροταφεῖον. Πρὸ τινων ἐτῶν, ἀνασκαπτομένου τοῦ ὀπισθεν τοῦ λουτρῶνος χώρου, πρὸς ἀνέγερσιν θεμελίων οἰκίας, εὐρέθη λάρναξ καὶ ἐν αὐτῇ ὀστᾶ τινὰ καὶ κρανίον ἄρτιον καὶ παρ' αὐτῷ μικρὰ λίκυθος ἔχουσα τὸ ἄνω μέρος τεθραυσμένον. Διερχόμενος ἐκεῖθεν εἶδον τὴν λάρνακα καὶ τὸν νεκρὸν ἐμακάρισα καὶ τὴν λίκυθον μετὰ χεῖρας ἐκράτουν περιεργαζόμενος αὐτήν, ὅτε ἕτερος διαβάτης, ρωποπερπερήθρας οὗτος, ρίπτει ἐκ τῶν χειρῶν μου τὴν λίκυθον, ὡς χρῆμά τι ἀπαιδίον, ἥτις καὶ εἰς τεμάχια μετεβλήθη. Πιθανὸν ὁμοίως νὰ ὑπῆρχεν ἐκεῖ παρὰ τὴν πεδιάδα καὶ Μονὴ τις· διότι ἐν τοῖς

*) Ἰδε ἀριθ. 28, σελ. 546—547.